

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Kilja, Päivi; Virkkula, Esa

Julkaisun nimi: Pedagogisia näkökulmia kansalaistaitojen opettamiseen

Julkaisuvuosi: 2024

Versio: Julkaistu versio

Lisenssi: CC BY-NC-ND

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Kilja, P. & Virkkula, E. (2024). Pedagogisia näkökulmia kansalaistaitojen opettamiseen. Teoksessa H. Piirainen, K. Laitinen & V. Vedenkannas (toim.), *Kansalaistaito-opas: opas kansalaisopistojen kansalaistaitokurssien suunnitteluun ja toteutukseen* (s. 40-50). Kansalaisopistojen liitto.

https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2024/11/Kansalaistaito-opas_2025.pdf

Pedagogisia näkökulmia kansalaistaitojen opettamiseen

Kirjoittajat: Päivi Kilja & Esa Virkkula

Kansalaistaitoja voidaan kutsua metataidoiksi. Niillä on laaja vaikutus eri elämänalueisiin, kuten henkilökohtaiseen kehittymiseen, työllistymiseen sekä kestäväan elämäntapaan ja yhteiskunnallisen osallistumiseen. Opettaja voi vaikuttaa kansalaistaitojen oppimiseen paitsi sisältövalintojen myös pedagogisten ratkaisujen avulla. Tässä artikkelissa tarkastellaan, millä perusteilla ja miten opettaja voi edistää näiden olennaisten taitojen oppimista käyttämällä opiskelijälähtöisiä toimintatapoja.

Opiskelijälähtöisyys tavoitteeksi kansalaistaitojen opettamisessa

Kansalaistaitojen opettamisessa opiskelijälähtöisyyttä voidaan pitää keskeisenä päämääränä. Tämän saavuttamista voi tarkastella opettajan roolin, opiskelijan yksilöllisten tarpeiden, opiskelijaryhmien moninaisuuden sekä turvallisen oppimisympäristön näkökulmista.

Opettajan rooli oppimisen tukijana on merkittävä.

Onkin ensiarvoisen tärkeää, että opettaja tarkastelee omaa toimintaansa ja valintojaan eettisten periaatteiden, arvojen sekä oppimis- ja opettamiskäsitysten näkökulmista. Opettajan onkin kysyttävä itseltään, minkälainen suhde hänellä on opetustyöhönsä. Opettajalla on myös ratkaiseva rooli myönteisen oppimisilmapiirin rakentajana. Opettajan tunteilla, empatialla, eleillä ja läsnäololla on tutkitusti iso merkitys pedagogisessa vuorovaikutuksessa.

Opiskelijälähtöinen toimintatapa kääntää huomion yksittäiseen opiskelijaan ja samalla se korostaa jokaisen ainutlaatuista elämäntilannetta ja ominaisuuksia. Opiskelijan kulttuu-

rinen tausta, kielitaito, sukupuoli, ikä, elämän-, koulu- ja työkokemukset voivat ilmetä niin oppimistavoissa, asenteissa kuin arvoissakin.

Opiskelijan yksilöllisiä eroja voi myös tarkastella opiskelukykykymallin avulla.

Vaikka tämä on luotu alun perin yliopisto-opiskelijoille, sitä voi hyvin soveltaa vapaan sivistystyön opiskelijoiden kohdalla. Malli on jaettu opiskelijan omiin voimavaroihin ja opiskelutaitoihin sekä opiskeluympäristöön, opetukseen ja ohjaukseen. Yksilön näkökulmasta opintojen sujuvuuteen vaikuttavat erityisesti omat voimavarat, kuten terveys ja sosiaaliset suhteet sekä opiskelutaidot, kuten opiskelutekniikka ja aikaansaaminen. Myös opiskelijan kognitiiviset kyvyt ja oppimisvaikeudet vaikuttavat merkittävästi opiskelijana olemiseen. Kognitiiviset kyvyt ovat yksilöllisiä, ja esimerkiksi väsyneenä keskittyminen ja ongelmien ratkaisu voivat tuntua haastavilta. Oppimisen vaikeuksien syinä voivat olla lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan vaikeudet, hahmottamisen vaikeus, autismin kirjo, ADHD sekä kielelliset erityisvaikeudet.

Oppimistilanteissa eri tekijät ja prosessit voivat herättää yksittäisen opiskelijan kiinnostuksen ja ylläpitää hänen oppimistoimintaansa. Kyse on oppimismotivaatiosta, jossa yksilö suuntautuu joko oppimista kohti tai siitä pois päin riippuen siitä, miten hänen tulkinta-, ajattelu- ja toimintatapansa aktivoituvat opiskelutilanteissa. Edellä kuvatuista syistä opettajan on hyvä olla tietoinen, miten toimia, kun tunnistaa opiskelijalla yksilöllisiä oppimiseen liittyviä tarpeita tai haasteita.

Opiskelijaryhmien moninaisuus on yleistä vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Opiskeluryhmissä on niin työssä käyviä, perheellisiä, eläkeläisiä, työttömiä, kehitys- tai puhevammaisia kuin maahanmuuttajataustaisia ja muihin vähemmistöryhmiin kuuluvia henkilöitä. Miten siis toimia niin, että kaikilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet oppia?

Opetuksen ja oppimisen tulee vastata moninaisten opiskelijoiden tarpeisiin.

Siksi tarvitaan myös monipuolinen valikoima erilaisia oppimisen tapoja ja oppimisympäristöjä. Samoihin ajatuksiin nojaa myös opintojen henkilökohtaistaminen. Sen avulla voidaan edistää opetuksen toteutustapaa, joka vastaa yksilöiden tarpeisiin ja purkaa ”yksi-tapa-sopii-kaikille”-asennetta. Tällöin myös ryhmätilanteiden ytimessä ovat opiskelijan lähtökohdat, osallisuus ja ohjaus. Näiden toteuttamiseksi voidaan toimia monin eri tavoin. Yksittäisen opiskelijan lähtökohtien, tavoitteiden ja vahvuuksien huomioiminen on opetuksen perustana. Osallisuuden kokemus vahvistuu, kun opiskelijat voivat vaikuttaa opintojen sisältöihin ja heillä on erilaisia valinnan mahdollisuuksia. Monipuolisilla ryhmä- ja yksilöohjauksilla vahvistetaan kuulluksi tuleamista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta.

Opiskelijälähtöisen koulutuksen suunnittelun lähtökohtana on siis ajatus siitä, että sama opetuksellinen toimintastrategia ei sovi kaikille opiskelijoille. Tämä näkemys johtaa myös kysymään, tuleeko kaikille opiskelijoille räätälöidä erityistä tukea tai ratkaisuja oppimisen haasteisiin? Tämä ei ole tarpeen. Vallalla on periaate, jonka mukaan kiinnittämällä huomio käytettävien oppimateriaalien ja opetusmenetelmien valinnassa saavutettavuuteen ja monipuolisuuteen, voidaan tukea kaikkia opiskelijoita.

TURVALLINEN TILA

Oppimiselle myönteistä tilaa luodaan turvallisella oppimisympäristöllä.

Se tarkoittaa sellaista tilaa, jossa opiskelijoilla on fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti turvallinen olla. Toisin sanoen turvallisen oppimistilan avulla voidaan edistää hyvää ilmapiiriä, ja jossa opiskelijat voivat kokea tulla hyväksytyiksi, kuulluiksi ja tasavertaisiksi.

Vaikka opettajilla on vapaus omiin arvoihinsa, heillä on myös lakisääteinen velvollisuus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Opettajien on hyvä pohtia yhdessä kollegoiden kanssa, miten he voivat edistää oppimismyönteisyyttä ja turvallisuutta oppimisympäristöissä.

Voisiko laadukkaalla ohjauksella vaikuttaa edellä mainittujen asioiden toteutumiseen kansalaistaitojen oppimisessa? Seuraavassa tarkastellaan erityisesti tätä kysymystä ja tarjotaan samalla konkreettisia näkökulmia ohjaustyön tueksi.

Oppimista edistävän ohjauksen periaatteet kansalaistaitojen pedagogiikassa

Oppimista edistävä ohjaus kansalaistaitojen pedagogiikassa kannustaa opiskelijoita aktiiviseen osallistumiseen. Tavoitteena on, että opiskelijat kykenevät paremmin arvioimaan oppimistaan ja osaamistaan sekä ymmärtämään opiskeltavan kansalaistaidon kautta esimerkiksi mahdollisuuksiaan yhteiskunnallisina toimijoina. Opettaja tukee tätä prosessia ohjaamalla opiskelijoita refleктоimaan työskentelyään sekä kehittämään sosiaalisia taitoja ja kriittistä ajattelua.

Sosiaaliset taidot kehittyvät erityisesti yhteisöllisessä oppimisessa, jossa opiskelijat oppivat toisiltaan.

Tällöin oppimisprojektit, jotka käsittelevät vaikkapa ajankohtaisia yhteiskunnallisia teemoja, tarjoavat erinomaisia mahdollisuuksia vuorovaikutukseen. Opiskelijoita rohkaistaan osallistumaan aktiivisesti keskusteluun ja yhteiseen työskentelyyn. Kriittisen ajattelun tukeminen on keskeinen osa ohjausta, sillä näin menetellen opiskelijat oppivat arvioimaan tietolähteitä ja perustelemaan näkemyksiään rakentavasti.

Kansalaistaitojen oppimisessa käytännönläheiset tehtävät, kuten yhteiskunnallisten päätöksentekoprosessien simulointi, auttavat opiskelijoita soveltamaan teoreettista tietoa käytäntöön. Toimintamalli tekee oppimisesta merkityksellistä. Se valmistaa opiskelijoita toimimaan aktiivisina ja vastuullisina kansalaisina. Opettajan keskeinen rooli oppimisen edistäjänä korostuu erityisesti pedagogisessa kontekstissa, jossa laadukas ja onnistunut ohjaus on avaintekijä opiskelijoiden tukitoimissa.

Seuraavaksi on perusteltua tarkastella, mitkä tekijät määrittelevät hyvää ohjausta ja kuinka sitä voidaan toteuttaa käytännössä. Asian ymmärtäminen auttaa opettajaa syventämään käsitystä siitä, miten oppimista edistävä ohjaus voi vaikuttaa opiskelijoiden osaamisen kehittymiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen.

Onnistunut ohjaus perustuu onnistuneeseen vuorovaikutukseen

Opettaja voi ymmärtää ja huomioida opiskelijan yksilölliset tarpeet osaamisen kehittämisessä, kun hän osaa kohdata opiskelijansa hyvin. Sen myötä on mahdollista tehdä perusteltuja ohjauksellisia ratkaisuja sekä hyödyntää oppimista edistäviä ohjausmenetelmiä.

Opetus- ja ohjaustilanteissa opettaja kohtaa opiskelijat sekä ryhmänä että yksilöinä. Hän havaitsee ja kuulee paljon eri tilanteissa, mikä edellyttää kykyä kohdata opiskelijat ammattimaisesti. Aistihavaintojen perusteella opettaja tulkitsee opiskelijan tarpeita ja tekee ohjausratkaisuja, usein reaktiivisesti. Onkin tärkeää pohtia, miten voidaan varmistaa, että tehdyt ratkaisut edistävät opiskelijan oppimista.

Tutkimusten (mm. Carless & Boud, 2018; de Kleijn, 2021) mukaan oppimista edistävässä ohjauksessa vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys. Se onnistuu, kun opettaja muistaa opiskelijan kohtaamisen perusasiat: hyvän olettamisen opiskelijassa, kiireettömyyden tunnun luomisen, silmiin katsomisen ja keskittyneen kuuntelemisen.

Yhtä kaikki, aito kiinnostus opiskelijasta ja hänen oppimisensa tukemisesta ratkaisevat.

Lisäksi on oleellista havaita myös se, mitä opiskelija ei sano ääneen. Kehonkieli, ilmeet ja eleet heijastavat opiskelijan tunteita, joita on tärkeä osata tulkita. Myös opettajan oma kehonkieli viestii paljon; esimerkiksi katsekontakti ja nyökkäykset rohkaisevat opiskelijaa ja vahvistavat hänen kokemustaan kuulluksi tulemisesta. Tämä mahdollistaa opiskelijan käsitellä myös henkilökohtaisia, herkkiä asioita. Opiskelija voi tuntea häpeää jostain kansalaistaidon, esimerkiksi uima- tai numeroaidon, puutteesta, mutta hyvä vuorovaikutus rohkaisee häntä ilmaisemaan asian.

Hyvällä vuorovaikutuksella opettaja rakentaa perustan luottamukselliselle, yksilölliselle tarpeet huomioivalle ohjaussuhteelle. Toisin sanoen, oppimista edistävän vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi tulee sosiaalinen oppimisympäristö luoda sellaiseksi, jossa opiskelijat voivat ilmaista ajatuksiaan rakentavasti, ilman aristelua tai pelkoa. Tämä rohkaisee heitä osallistumaan aktiivisesti opintoihinsa.

Ohjauksessa opettajan esittämät kysymykset ovat vastauksia tärkeämpiä

Rakentavalla palautteella on keskeinen merkitys ohjauksen käytänteissä. Palautteella viitataan usein opettajan antamiin kommentteihin opiskelijan työn lopputuloksesta, johon liittyy usein myös arvosanan antaminen. Palautteen käsite on kuitenkin laajempi ja monipuolisempi.

Palautteen tehtävä on ohjata opiskelijassa tapahtuvaa muutosta eli oppimista. Se ei ole pelkästään "opettaja-tuomarin" julistus siitä, mikä tehtävässä oli väärin ja mikä mahdollisesti oikein. Palaute muodostaa kokonaisuuden, jonka avulla opiskelijat oppivat ymmärtämään omaa tekemistään ja käyttämään samaansa tietoa toimintansa laadun parantamiseksi.

Nykyään puhutaan ohjaavasta palautteesta (engl. *feedback*) ja edisteestä (*feedforward*).

Kun palaute keskittyy siihen, *mitä tapahtui*, edisteessä tarkastellaan, *mitä tapahtuu seuraavaksi*.

Opettaja ohjaa opiskelijaa käsittelemään asiaa ja tekemään oivalluksia esittämällä kysymyksiä. Palautteen yhteydessä voidaan kysyä opiskelijan näkemyksiä tehtävän onnistumisesta, siihen vaikuttaneista seikoista sekä siitä, kuinka hän aikoo edetä tehtävässä.

On tärkeä huomata, että palaute ja ediste ovat osa kaikkea oppimisen ohjausta. Molemmat voivat olla yleisesti opiskelijan tilanteeseen liittyviä ja avoimia kysymyksiä, kuten "*Voitko kertoa lisää...*", tai tarkentavia kysymyksiä, kuten "*Miksi tämä asia tuntuu sinusta tärkeältä?*". Ne voivat myös liittyä opiskeltavan asian oppimiseen, esimerkiksi: "*Kerrotko vielä, miten teit nämä asiat, kun onnistuit niin hyvin?*" tai "*Mitä on hyvä muistaa ensi kerralla? Kerrotko, mitä aiot tehdä seuraavaksi?*".

Kysymyksiin perustuva toimintamalli soveltuu sekä yksilöiden että ryhmän kanssa työskentelyyn. Yksilöohjauksessa opiskelija pohtii opettajan kysymysten avulla erilaisia, hänen oppimistaan edistäviä ratkaisuja. Ryhmätilanteessa opiskelijoita kannustetaan jakamaan omia kokemuksiaan ja näkemyksiään, mikä rikastuttaa keskustelua. Opiskelijat kuuntelevat toisiaan ja kunnioittavat toistensa näkemyksiä. Opettajan rooli kannustajana on tärkeä, sillä hän rohkaisee opiskelijoita katsomaan eteenpäin, asettamaan tavoitteita ja tukemaan niiden saavuttamista ohjauksellisin keinoin.

YHTEENVETONA voidaan todeta, että hyvä ohjaus perustuu artikkelin alussa käsitellylle opiskelijälähtöisyyden periaatteelle.

Opettaja mukauttaa ohjaustaan opiskelijan oppimistarpeiden mukaan, mikä auttaa tätä löytämään itselleen parhaiten toimivat oppimisstrategiat ja etenemään opintopolullaan.

Tämä artikkeli on antanut viitteitä siitä, kuinka merkittävä rooli opettajalla on kansalaistaitojen pedagogiikassa.

Opettaja tarvitsee oikeaa tietoa, sen soveltamistaitoa sekä kehittämisenä. Näitä resursseja hyödyntämällä hänellä on avaimet hyviin pedagogisiin ratkaisuihin, ja opiskelijoilla mahdollisuus laadukkaaseen kansalaistaitojen oppimiseen.

Kokemuksia hankkeista – Mitä huomioida kansalais-taitojen opetuksessa?

Kansalaistaidot kunniaan -hankkeessa tehdyn kartoitus- ja selvitystyön yhteydessä haastateltiin Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen Digiaikakauden taidot -ohjelman digi- ja perustaitohankkeissa mukana olleita henkilöitä.

Haastateltavat korostivat perus- ja kansalaistaitojen opettamisen vaativan opettajalta pedagogista taitavuutta, substanssiosaamista ja muuntautumiskykyä. Jokaiseen kysymykseen ei tarvitse tietää vastausta, mutta hyvillä tiedonhankintataidoilla on keskeinen rooli opetuksessa.

Opettajan on myös hyvä pysyä ajan hermoilla ja seurata sitä, mitkä aiheet ovat kulloinkin ajankohtaisia.

Erytisesti digitaitojen ja tekoälyn hyödyntämisen edellyttämä osaaminen muuttuu jatkuvasti.

Haastatteluja tehtiin yhteensä 19 kappaletta. Haastatteluissa läpikäytiin sitä, mitä toimintatapoja pidettiin onnistuneina, mitä hankkeista on jäänyt käteen ja millaisia asioita perus- ja kansalaistaitojen opetuksessa kannattaisi huomioida.

Kärsivällisyys ja opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ovat avainasemassa perus- ja kansalaistaitojen opetuksessa. Haastateltavat kertoivat monien opiskelijoiden taustalta löytyvän esimerkiksi oppimisvaikeuksia, huonoja kokemuksia koulumaailmasta tai oppimiseen liittyviä pelkoja ja häpeää. Tällaisissa tilanteissa positiivisen ja kannustavan ilmapiirin luominen on erityisen tärkeää. Inhimilliset kohtaamiset, joissa opiskelijat kokevat tulevansa kuulluiksi ja ymmärretyiksi, voivat merkittävästi parantaa heidän oppimiskokemuksiaan.

Opiskelijälähtöisyys ja opetuksen räätälöiminen yksilön tai tietyn kohderyhmän tarpeisiin nousivat haastatteluissa useaan otteeseen esiin. Moni piti tärkeänä mahdollisuutta saada yksilöllistä ohjausta myös ryhmämuotoisessa opetuksessa. Opiskelijoille tehtävä alkukartoitus ennen kurssin alkamista sai haastatteluissa jonkin verran mainintoja. Opettajan on helpompi suunnitella kurssikokonaisuus vas-

Monet haastateltavat pitivät toiminnallisia opetusmenetelmiä hyödyllisinä.

Eräessä hankkeessa digitaitoja oli opeteltu muiden taitojen ohella, jolloin digiosaaminen kehittyi luonnollisesti muun toiminnan lomassa.

Toisessa projektissa digipulmia ratkottiin laavulla istuskellessa ja makaraa paistaessa.

Kun opetus viedään luokkahuoneen ulkopuolelle ja se painottuu teorian sijaan käytäntöön, oppiminen, kysymysten esittäminen ja keskusteluun osallistuminen voivat tuntua saavutettavammilta.

Lisäksi toiminnalliset menetelmät voivat tehdä oppimisesta mielekkäämpää ja motivoivampaa, kun opiskelijat näkevät konkreettisesti, miten opitut taidot esimerkiksi helpottavat heidän arkeaan tai tarjoavat ratkaisun johonkin ongelmaan.

taamaan opiskelijoiden tarpeita, kun hänellä on käsitys jokaisen osaamisen tasosta. Myös pienet ryhmäkoot edesauttavat erilaisten opiskelijoiden huomioimista.

Opetuksen järjestäminen opistotilojen ulkopuolella on hyödyllistä myös opiskelijahankinnassa ja uusien kohderyhmien tavoittamisessa. Hankkeissa oli tehty yhteistyötä esimerkiksi kirjastojen, kuntien työllisyyspalveluiden ja erilaisten järjestöjen kanssa.

Yhteistyökumppanien avulla kursseille tuli mukaan ihmisiä, jotka eivät muuten ole kansalaisopistojen aktiivikävijöitä.

Useissa hankkeissa ydinajatuksena oli se, että opetus vietiin lähelle ihmistä ja niihin paikkoihin, joissa he muutenkin liikkuvat ja viettävät aikaa.

Mahdollista oppiminen! Vinkkejä kentältä

Kirjoittaja: Laura Siniranta

Kohtaa ja kuuntele

– Kaikki lähtee kohtaamisesta. Aktiivinen kohtaminen ja kuunteleminen toimivat ensisijaisena välineenä poimia oppijoiden tarinoista olennainen eli se, millaisia haasteita ja vahvuuksia kullakin on. Haasteet muodostavat usein esteradan, jota yhdessä lähdetään ratkaisemaan. Vahvuudet taas ovat niitä työkaluja, joilla rakennetaan uusia suuntia oppimiseen.

On tärkeää olla tietoinen siitä, mikä tuottaa perustaitovajetta. Se auttaa ymmärtämään, millaisten asioiden kanssa olemme tekemisissä. Taustalla voi olla neuropsykiatrisia haasteita, oppimisvaikeuksia, traumoja, tuen puutetta kouluaikana tai vaikeita elämänvaiheita. Perustaitoja vahvistamalla voi tarjota korjaavia kokemuksia eli tunteen siitä, että oppiminen on mahdollista. Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen on tärkeää jokaiselle.

VINKKI

Kysy oppijalta, mitä hän tässä hetkessä tarvitsee onnistuakseen. Onko se kenties asioiden selittämistä, opiskelutekniikoita vai vain tuoppausta eteenpäin?

Tunnista tunnekuorma

– Ole tietoinen siitä, että aikuinen oppija tuo oppimistilanteeseen mukanaan koko elämänhistoriansa. Oppimiseen liittyvä tunnekuorma ja käsitys itsestä oppijana ovat asioita, jotka luovat pohjan pedagogisille valinnoille.

Osaamattomuuden myöntäminen on valttavan suuri asia. Ei ole helppoa myöntää, että ei aikuisena osaa perusasioita. On tärkeää ottaa lempeästi vastaan häpeän tunne, joka usein liittyy siihen, että ei osaa. Opettele siis kohtamaan häpeää ja kääntämään asia siihen ajatukseen, että ”nyt olet täällä ja voimme tehdä asialle jotain”. Kokemuksen validointi eli sen tunnistaminen, että esimerkiksi häpeän kokemus on hyväksyttävä, auttaa hyvään alkuun.

VINKKI

Käytä erilaisia tunnekortteja ja pyydä oppijaa kertomaan, miltä oppiminen on aiemmin tuntunut.

Kytke arkeen

– Opittavien asioiden kytkeminen olemassa olevaan arkeen sekä madaltaa kynnystä että motivoi tarttumaan oppimiseen. Ohjaa huomaamaan yhteys arjen ongelman ja opittavan taidon välillä. Uusien taitojen harjoittelu jollakin käsillä olevalla käytännön ongelmalla, kuten oman talouden budjetointi, ankkuroi vahvistuvia taitoja todellisiin tilanteisiin.

Se, mitä ja miten tehdään, tulee lähteä oppijan tarpeesta. Materiaalien ja tehtävien on hyvä olla määrällisesti ja sisällöllisesti sillä tasolla, että ne sekä haastavat oppimaan uutta että ovat riittävän yksinkertaisia tarjoamaan onnistumisen kokemuksia. Tätä keskustelua kannattaa oppijan kanssa käydä jatkuvasti ja tehdä valintoja yhdessä.

VINKKI

Sanoita ajatuksia ääneen, sillä se osallistaa oppijaa ja antaa mallia, jota voi itsenäisesti käyttää: ”Ajattelen, että seuraava tehtävä voisi olla tämä. Mitä mieltä olet? Tuleeko se tehtyä? Miten voit soveltaa nyt opittua omassa arjessasi?”

Tue poisoppimista ja uudelleenoppimista

– Uuden oppiminen on lähtökohtaisesti helppoa. On kyse sitten taidosta tai tiedosta, uuden oppiminen on helppoa verrattuna siihen, että on jo oppinut jotain, mutta väärin tai vähän sinnepäin, ja joutuu nyt poisoppimaan aiemmasta. Vasta kun vanhasta ja toimimattomasta on päässyt eroon, on mahdollista oppia uutta.

Ensin täytyy kuitenkin jäljittää se, mitä tai miten on aiemmin oppinut ja miksi se ei toimi. Kysele ja auta oppijaa pohtimaan, miksi jokin tapa ei toimi ja mikä vastaavasti voisi olla parempi tapa oppia. Uuden tavan oppiminen vaatii tutustumista siihen, mikä toimii itselle. Tee luovia ehdotuksia ja rohkaise oppijaa ideoimaan.

VINKKI

Kannusta kokeilemaan ja testaamaan, sillä oppija ei usein itsekään vielä tiedä, mikä olisi se juuri hänelle oikea tapa.

Auta pilkkomaan kokonaisuuksia

– Opiskelutaitojen puute on laaja oppimista estävä tekijä. Erilaisten opiskelutekniikoiden opettaminen ja harjoittelu antaa laajempia valmiuksia jatkoa varten. Yksi tällainen tekniikka on esimerkiksi opittavan asian paloittelu riittävän pieniin osiin.

Kokonaisuuksien palastelu osiin voi tarkoittaa ajallista tai sisällöllistä pilkkomista. Suunnittele oppijan kanssa aikataulu isommalle oppimiskokonaisuudelle tai auta oppijaa löytämään hänelle sopiva ajankohta ja kesto oppimiselle. Pilko toisaalta isompia sisältökokonaisuuksia pohjataitoihin oppimisen mahdollistamiseksi, sillä esimerkiksi prosenttilasku ja on mahdoton oppia, jos matemaattiset pohjataidot ovat huterat. Täytyy siis olla valmis menemään oppijan kanssa opittavien asioiden alkulähteille.

VINKKI

Piirrä kalenteri, johon kirjoitat yhdessä oppijan kanssa tulevat tehtävät ja suunnitelma siitä, milloin valmistautuminen täytyy aloittaa.

Sanoita onnistuminen

– Älä turhaan säästele pienten ja itsestään selvienkin asioiden ääneen sanomista. Minäpystyvyyden rakentaminen lähtee toisinaan hyvin pienistä asioista, joten asioiden ääneen sanomisella voi olla suuri merkitys. Auta katsomaan taaksepäin pienkin onnistumisen jälkeen ja kiinnitä oppijan huomio siihen, että oppimista on tapahtunut.

VINKKI

Kerro oppijalle, mitä sinä huomaat ja ohjaa häntä huomaamaan sama myös itse: "Muistatko, mitä sanoit tällaisista tehtävistä pari viikkoa sitten? Sanoit, että alkoi ahdistaa, kun vain näitkin tehtävän. Nyt sanot, että tämä tuntui helpolta. Huomaatko, että jotain on tapahtunut? Mitä se on ja mistä se johtuu?"

Tarjoo oikea-aikaisesti ja jalkautumalla

– Oppimisen täytyy perustua vapaaehtoisuuteen, jotta se on mahdollista. Oppimisen ääreen pakottaminen tuottaa pahimmillaan uutta häpeää. Oikea-aikaisuus on myös motivaation kannalta äärimmäisen tärkeää. Auta oppijaa sitomaan oppiminen johonkin hänelle ajankohtaiseen tavoitteeseen.

Paikallakin on väliä. Koulumainen ympäristö ei välttämättä ole paras mahdollinen, jos kouluaikoihin liittyvä tunnekuorma on raskas. Oppimisen näkyväksi tekeminen erilaisissa paikoissa ja tilanteissa ja oppimistilanteiden vieminen opisto-ympäristön ulkopuolelle, madaltavat kynnystä ottaa askel oppimisen äärelle.

VINKKI

Vie opittavat sisällöt kohtaamispaikoille ja osoita oppimisen mahdollisuus lähellä oppijaa.

Huomioi kokoonpano

– Työskentelymuotoa kannattaa miettiä, jos se suinkin on mahdollista. Yksilötyöskentely ei sovi kaikille, sillä oppijan täytyy olla valmis olemaan kaiken huomion keskipisteenä. Parhaimmillaan se kuitenkin mahdollistaa sisällön kohdentamisen juuri siihen, mitä sillä hetkellä tarvitaan. Yksilötyöskentelyn suurenä etuna on myös se, että voidaan edetä aidosti oppijan tahtiin. Erilaisissa ryhmissä merkittäviä etuja taas ovat vertaiskokemusten ja oppimisen oivallusten jakaminen. Pienryhmä madaltaa usein kynnystä myös sosiaalisten tilanteiden harjoitteluun.

Tarkkaile oppijoita. Hidasta tai pysähdy, jos tarvitaan toistoa tai lisää selitystä. Kehota toisaalta tarvittaessa jatkamaan eteenpäin, vaikka oppiminen olisi vielä kesken, sillä paikallaan junaaminen harvoin tuottaa onnistumisen kokemusta.

VINKKI

Rohkaise jakamaan kokemuksia ja pohtimaan niitä yhdessä.

Kehity opettajana

– Jatkuva opettajana kehittyminen on erottamaton osa tätä kaikkea, sillä valmista kaikkiin tilanteisiin sopivaa pakettia ei ole olemassa. Tilanteet ovat muuttuvia ja parhaiten niistä selviää suhtautumalla opettamiseen uteliaisuudella, kiinnostuksella ja halulla oppia itse koko ajan lisää.

Perustaitojen opettaminen rakentuu usein pienistä tiedonmurusista, joita kohtaamisissa ja keskusteluissa saamme. Etukäteen ei voi tietää ja osata ottaa kaikkea huomioon, koska ei voi tuntea kaikkia erilaisia tapoja oppia ja hahmottaa asioita. Yksilöllisten oppimistapojen löytäminen on jatkuvaa keskustelua ja etsimistä. Olemalla utelias ja kiinnostunut kohtaamistaan asioista, etsimällä tietoa ja aktiivisesti oppimalla kohtaamisista, kehittää samalla omaa työkalupakkiaan, josta hyötyvät myös seuraavat oppijat.

VINKKI

Muista kysyä myös itseltäsi, millaisia tapoja hyödynnät omaan oppimiseesi.